

Jónás-tanítvány

Bibliaolvasás: Jónás 1:1-16

Textus: Jónás 2:1

Ott vannak a Bibliában azok a próféták és apostolok, akik mindig készséggel rendelkezésre állnak. Mint Ézsaiás, aki még azt sem tudja, hogy mi lenne a nagy küldetés, de már előre jelentkezik: „Uram, itt vagyok. Mondd, mit kell csinálni?” (Ézs 6) Annyira lázba hozta az, amit látott, akit látott, annyira mélyen érinti az Istennel való találkozása, hogy úgy gondolja: mindegy mibe kerül, mit kell majd mondani, én ennek az Úrnak a küldöttje akarok lenni. Vagy ott van András, akinek azt mondja a korábbi mestere, Keresztelő János, hogy „odanézz, András, ő az, aki-ről beszéltem nektek”. S Andrásnak elég meggyőző ez a mondat ahhoz, hogy egy életre Krisztus tanítványává szegődjön (Ján 1,36–41). Vagy Ábrahám, akit elég volt egyszer megszólítani távolkeleti otthonában, Ur-Kaszdímiban, s ő indult, ahogy az Írás mondja: „azt sem tudta, hogy hová megy” (Zsid 11,8). Isten szava volt a globális helymeghatározó rendszere, a dzsipiesze, s ez elég volt, hogy elinduljon. Ők a nagy hívők, akik mindig egy kulcsra indulnak.

Aztán ott vannak azok a próféták és apostolok, akikkel Istennek volt egy-két motivációs interjúja, mielőtt végleg rászánták volna magukat a nagy küldetésre. Mint Jeremiás. Vagy mint Mózes, akit ugyan szintén meghatott az Istennel való első találkozás, de annyira azért mégsem, hogy csak úgy, látatlanban nekivágjon a nemes feladatnak: udvari prédikátorrá lenni az egyiptomi fáraónál. Náluk főleg az énképpel volt a baj. Meg tudom-e csinálni? „Túl fiatal vagyok, nincs elég tekintélyem” – mondja Jeremiás. „Nehezen megy nekem a beszéd, Uram.” – így Mózes. S kellett még egy-két bátorítás ahhoz, hogy a végén azt mondja: „na jó, ha úgysem úszhatom meg, akkor legyen”. Érdekes, hogy pontosan ezek a hivatásuk elején önmaguk alkalmasságával vívódó szent emberek azok, akiket utána is alkalmanként lelkigondozni kellett az Úrnak, mert küldetésük teljesítése során elő-elő jött, hogy

„megmondtam, Uram...” (Num 11,11; Jer 20,7). Csak annyi, hogy velük mindig egy kicsit többet kellett törődnie Istennek.

És akkor itt van Jónás. Hozzá is szólt az Úr igéje – ezzel kezdődik a könyv. Márpedig ez önmagában is valami rendkívüli dolog. A Szentírás nyelvén ez nemcsak annyit jelent, hogy reggeli áhítatot tartott a Tórából, hanem hogy személyesen eljött hozzá – a Biblia nyelve szerint „megtörtént, lett” hozzá – Isten igéje. Erre csak akkor kerülhet sor, ha egy ilyen különbejáratú próféta, Jónás személyesen találkozik Istennel, ott *áll előtte*, mint a Illés vagy Jeremiás, akik ott *álltak* az Isteni tanácsban (1Kir 17,1; 18,15; Jer 23,18).

Jónás ebben a tanácsban kapta meg személyre szóló kinevezését: Jónás, akkor a te küldetésed Ninive. Ebben a nagy városban fogod végezni a szakmai gyakorlatodat. Ninive (ma így ismerhetjük: Moszul, az utóbbi időben többször is bekerült a hírekbe) a Google Maps szerint Tel Gat Hefertől, Jónás otthonától mintegy 1200 km-re, keletre fekszik. Tevével óránként 5 km-es sebességgel haladsz, s ha naponta 12 órát utazol, akkor 20 nap alatt odaérsz (vagy 23 nap alatt, ha a sabbátokat leszámítjuk). Szóval elég messze van. De Ninive egy igazi nagyváros, 120 000 lelkes metropolisz, itt kell neked gyülekezetet alapítani. Nagyvárosi misszióba küldelek, olyan emberek közé, akiknek sok baja van. De én tudok ezekről a bajokról, mert feljutott hozzám. Úgy kell neked a városnak prédikálni, hogy közben én is ott vagyok, figyelek, mondom neked, hogy mi legyen a textus, hogy mi legyen az üzenet. Ninive, ez a Ninive az „Isten nagy városa” (3,3).

Jónás nem az az ember volt, aki önként ajánlkozott volna az efféle kalandokra. Ő nem Ézsaiás, aki mindig az első padból jelentkezik. De még csak meg sem próbált érvelni, mint Mózes, vagy Jeremiás, hogy „Uram, én nem tudok asszírul. Nem értem az ékírásjeleket. Én csak egy kis falusi próféta vagyok. Nem lehetne Ninive mellett valahol, egy kisebb faluban, ahol van legalább 10 rendes ember.” Jónásnak egyáltalán nem jött be ez a nagyvárosi kinevezés.

Reggel felkel, de pont az ellenkező irányba, nyugatra indul el: Tarsísba, amelyről azt mondják, hogy Spanyolország délnyugati partvidéke, Tartessos, vagyis a földközi-tengeri térség, az akkor ismert világ legegység távolabbi pontja, túl a gibraltári szoroson is. Szárazföldön Gat Hefertől majdnem 6000 km. Nyilván, Jónás nem nyugat-európai szóránymisszióba készül, hanem inkább másik pályát választ. A Biblia azt mondja: „elindult, hogy Tarsísba meneküljön az Úr elől” (3. v.). Pontosabban az „Úr színe (arca) elől”, ahol Ábrahám is járni szokott. S ahol a próféták állni szoktak, amikor átveszik a küldetésüket. Vagyis Jónás nem egyszerűen az Úr elől menekül, hanem az Úr előtt állás elől. Valaki előtt állni az Ószövetség nyelvén azt jelenti: valakit szolgálni, valakinek a megbízottja lenni. Jónás a feladat elől menekül, a megbízás, a küldetés, a szolgálat elől.

Az írásmagyarázók már régóta elmondták azt, hogy ez a történet egy paradigma, amelyben nem annyira egyetlen ember élettörténete a fontos, mint inkább annak minta jellege. Az, ahogy Jónás elképzelet az életét egy gondolkodási séma, amellyel az Írás tükröt tart az isteni, prófétai küldetést teljesítő mindenkori Izrael, egyház, egyházi szolgálta elé. Ebben az értelemben keressük a bibliai szövegben ma is Isten megszólító üzenetét.

1. Az Isten arca elől elvezető út lefelé vezet

A magyar bibliafordításokban sokminden elvész abból, ami Jónás ősi elbeszélésében ott van a történetben. Ez egyik ilyen, az első fejezetben háromszor is előforduló gondolat, hogy az Úr elől menekülő Jónás „lemegy” valahová. Feladata elől való menekülés közben, így mondja el az Írás: „*lemegy* Jaffóba” (Joppéba) (3. v.). Majd ott ismét „*lemegy* egy hajóba” (3. v.). Aztán, miközben mindenki kétségbeesetten kiabál a tengeri viharban, s próbálja a hullámok fölött tartani a hajót, Jónás „*lemegy*” a hajó legalsó részére, hogy ott szó szerinti értelemben is „mély” álomba szenderüljön (5. v.). Később, miután a hal elnyeli, az

imájában azt mondja, hogy még mélyebbre, a hegyek alapjáig, seolig „ment le” (2,7).

Ez a „lemenni” gondolat nem csupán a földrajzi teret körvonalazza. Mintha azt mondaná ez a történet, hogy a küldetése elől menekülő ember, az Isten előtti élettől menekülő ember egyre lejjebb ereszkedik, egyre mélyebbre süllyed, a seol fenekéig. Az első lépés Jaffó, második a hajó, a harmadik a hajó gyomra, a negyedik már a seol gyomra. Az első néhány lépést még ő teszi meg, a többit már nem tudja kontrollálni. Merül magától is.

Nem különös? Jónás nyugatra indul, és a seolban köt ki. Tarsísba induló hajóra száll fel, de soha nem érkezik meg Tarsísba. A feladata, a neki szóló küldetése elől menekül és a Marianna-árokban mélyebbre zuhan. Ez már egy másik dimenzió, amely nincs is rajta a Google térképen.

Mintha azt mondaná ez a történet, hogy az Isten arca előtti életnek nincs jobb alternatívája. Nincs olyan, hogy ebből csak úgy kilépek, s majd lógatom a lábamat Tarsís partjainál az Atlanti óceánba. Mert aki ebből a bűvkörből kilép, lelép, azt a pokoli gravitáció szükségszerűen lefelé húzza. Ez a lelki világrend newtoni törvényszerűsége. Az Isten előtt való állás az, amely fenntart, amely megtart. Itt a te helyed.

2. Miért menekül Jónás a feladat elől?

A történet itt ebben a fejezetben nem mondja el, hogy mi ennek az oka. Amikor a matrózok efelől érdeklődnek, nekik sem ad választ. Az olvasó csak később tudja meg, a 4. fejezetben, hogy mi is volt Jónás tulajdonképpeni hivatásbeli problémája. Amikor Jónás prédikációját követően az Úr meggondolja magát és nem bünteti meg Ninivét, mászóval nem jön be Jónás szűkszavú jóvendölése, akkor adja meg erre a kérdésre a választ: „Ó, uram, hát nem erről beszéltem, amikor még otthon voltam, s azért menekültem Tarsísba, mert *tudtam*, hogy te

irgalmas és kegyelmes Isten vagy, türelmes és nagy a szereteted, s visszavonod a bajt, amit eltervezteél.” (4,2) S ahogy a történet mondja: Jónásnak ez igen rossznak tűnt. Ő ezzel a teológiával nem ért egyet. Jónásnak, úgy tűnik nem lelki, hanem elvi problémái vannak. Vagyis miután Ninivé megbánta a rosszat, amelyet tett, az Úr megbánta a rosszat, amelyet tervezett (másszóval megbocsátott), Jónásnak *nagyon* rossznak tűnt.

Jónás könyvében sokszor fordul elő ez a kifejezés, hogy „nagy” (arányaiban, a könyv méretéhez viszonyítva ez az a könyv, ahol a leggyakrabban előjön). Összesen 14x: nagy város, nagy szél, nagy vihar, nagy hal, nagy félelem, stb. Ebből 2x Jónással van kapcsolatban: mégpedig akkor, amikor 4,11 szatirikus megjegyzése szerint „*nagy* örömmel örül” a feje fölött árnyékot tartó tőknek, illetve 4,2-ben, amikor „*nagyon* rossznak” tűnik neki ez az isteni jószág, megbocsátó lelkület, mint isteni alaptermészet.

Mondjuk így: Jónásban két nagyság rejlik: a kicsinyesség és a rosszindulat. Ez a próféta nem önmagában bizonytalan, mint Mózes vagy Jeremiás. Neki nem önértékelési problémái vannak. Jónás azért menekül, mert nem ért egyet azzal az Istennel, aki igazságtalanul cselekszik – mert a kegyelem, a megbocsátás mindig igazságtalan. Jónás az erénycsősz, neki nincsenek önértékelési problémái. Ő az a személy, akinek Isten-értékelési problémái vannak.

Hát nem vicces, hogy Isten pont egy ilyen ember választ ki arra a feladatra, hogy az evangélium hírnöke legyen? Hogy kilépve a maga konzervatív, nacionalista világából elmenjen egy idegen nemzethez, egy ellenséges nemzethez evangéliumot hirdetni: „térjete meg, mert nem akarom én nemcsak a zsidó, hanem az assír bűnös ember halálát sem, hanem azt akarom, hogy megtérjen és éljen.” Olyan embert választ, aki nem hisz a kegyelemben, legalábbis a szűk körön kívüli, az első mérföldön túli kegyelemben.

3. Inkább a halál, mint az elveim?

Jónás történetében háromszor is előkerül ez a gondolat, amely már az első fejezetben is ott van: „dobjatok engem a tengerbe”. Majd az Úrral folytatott teológiai disputa után ismét: „vedd el kérlek az én lelkemet tőlem, mert jobb meghalnom, mint élnem.” (4,3). Majd, amikor elszárad az árnyékot tartó tők, ismét ezt mondja: „jobb meghalnom, mint élnem”. (4,8).

Tévedés ne essék. Jónás valójában nem meghalni akar. Hisz mikor a hal gyomrába kerül, azért imádkozik, hogy az Úr felhozza a seol mélyéről. Jónás *áldozat* akar lenni! Mindenkit megkísért olykor a gondolat: áldozattá lenni. Olyan nemesen hangzik, hogy a rendszer áldozatává lettem. Majdhogynem krisztusi. Mindeközben titkon valójában egy másik belső mechanizmus működik. Az áldozati szerepkör mentesít engem olyan felelősségek alól, amit ezentúl már nem kell megtennem. Ha áldozat vagyok, akkor tudom indokolni, hogy miért nem végzem a küldetésem.

De az Isten minket nem arra teremtett, hogy áldozatok legyünk. Ahogy egy kortárs szerző írja: „a szenvedés egyetemes, de az áldozatlét döntés kérdése.” S Jónásnak egyszerűen nem engedi, hogy meghaljon, hogy áldozat legyen. Nem engedi, hogy eljusson az Atlanti óceánig, inkább szétszedi a hajót. Nem engedi, hogy Jónás a halálba meneküljön. Inkább odarendel egy tengeralattjárót és a seol mélyéről is felhozza. Jónás, neked nem a halállal, hanem önmagaddal, elveiddel kell szembenézni.

Miközben az Isten elvével baja van, a történet éppen azt illusztrálja, hogy az apró Jónás a hatalmas Isten kegyelmére van utalva, ebből él. Nem a zsidók Istenéből, hanem a menny Istenéből. Aki csak úgy, gondol egyet, s odavet egy szelet a Földközi-tengerre. Keresztülhúzza a B tervedet. Mindeközben ugyanaz az Isten, aki egyik kezéből elenged, a másikkal kifog. Miközben a mélyvízbe zuhan, csak füttyent, jön a vízi taxi, a nagy hal, s ezt az embert felhozza a seol mélységéből is, ahová

süllyedt. Nincs az a mélység... Kicsit meghordozza a vizek alatt, majd leteszi azon a címen, ahol éppen látni akarja, ahol a helye.

Jónásnak szembesülnie kell önmagával. Tudja ő is, ismeri a zsoltárt, el is mondja az imádsága végén, hogy „az Úré a szabadítás”. De mit is jelent ez? Hogy engem, Uram, szabadíts meg? Csak ennyi? Vagy: az „Úré a szabadítás” azt is jelenti, hogy ő rendelkezik élet és halál fölött, ítélet és kegyelem fölött, Jeruzsálem és Ninivé fölött, a nagy hal és a kis kukac fölött. Jónás te tényleg a menny hatalmas Istenében hiszel, vagy valami kis nemzeti, családi fétisben? Mert ha a menny Istenében hiszel, akkor mitől félsz? Hogy nem marad helyed a mennyei lakománál? Vagy mi bajod ezzel a Ninivével?

Félreértés ne essék! Az evangélium nélküled is célba ér. A matrózok, akik előbb pogányul félnek (5. v.), majd nagyon félnek (10. v.), végül eljutnak oda, hogy az Urat félik (15. v.). Mert ez az Isten célja: nem az, hogy féljenek, hanem hogy őt féljék. S ez még akkor is célba ér, ha Jónás semmit nem tesz ennek érdekében, csak alszik. Isten alvó próféták mellett is tud misszionálni. De nem volna-e jobb neked, ha ebben igazi jó munkatárs lehetnél? Nem ebben lenne a szakmai elégtételeled, a sikeres „karriered” titka?

„Tudtam, hogy te irgalmas és kegyelmes Isten vagy, türelmes és nagy a szereteted.” Ez a mi Istenünk alaptermészete. Ez az üzemanyag az egyház motorjában. Ez a felhajtó erő. Békülj meg vele. Mert ha ezeket a lovakat fogod a szolgálatod kocsija elé, még sok örömed lehet Ninivében.